

Η δυναμική των Δημοτικών Βιβλιοθηκών σε ένα Σύστημα Εθνικής Πολιτικής Βιβλιοθηκών, μέσω συνεργατικών δράσεων

Δρ. Φίλιππος Χ. Τσιμπόγλου

Διευθυντής της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου
tsimpoglou.filippos@ucy.ac.cy

Περίληψη

Οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες προσεγγίζονται ως διακριτή κατηγορία βιβλιοθηκών που μπορεί να αποτελέσει ενεργό συνιστώσα στο Εθνικό Σύστημα Βιβλιοθηκών. Για την ανάδειξη των κοινών προοπτικών της κατηγορίας ανιχνεύονται:

- τα κοινά χαρακτηριστικά (αποστολή, τοπικός έναντι θεματικού χαρακτήρα, πληροφοριακές ανάγκες ομάδων-χρηστών, χρήστες – δημότες, ομοιότητα συλλογών βιβλίων και υλικού, σχέσεις Δημοτικής Βιβλιοθήκης με αιρετές αρχές και με αρμόδια Υπουργεία),
- τα κοινά προβλήματα (παραμέληση, τύχη, αναγκαιότητα και προτεραιότητα, έλλειψη οράματος, θεσμικού πλαισίου, υποδομών, εξοπλισμού, διαδικτυακή απουσία),
- οι κοινές αδυναμίες (περιστασιακή επικοινωνία μεταξύ ομολόγων οντοτήτων και ανθρώπων, απουσία βήματος έκφρασης και οργάνου προώθησης λύσεων, συντονισμού δράσεων, καθοδήγησης και κεντρικής υποστήριξης, συνείδηση της κοινότητας)
- δίνεται έμφαση στις κοινές προοπτικές (συλλογικός κατάλογος και συμβολή στην κεντρική υπηρεσία καταλογογράφησης, συμπληρωματικότητα ψηφιοποιήσεων, ανάδειξη τοπικότητας, πληροφοριακή παιδεία και προετοιμασία του ψηφιακού πολίτη, ένταξη στην τοπική κοινωνία της πληροφορίας, προσβασιμότητα εθνικής εμβέλειας).

Η διερεύνηση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η φύση των κοινών προβλημάτων των Δημοτικών Βιβλιοθηκών καθιστά αδύνατη τη λύση σε επίπεδο μεμονωμένης βιβλιοθήκης. Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι λύσεις δεν είναι εφικτές ούτε καν στο επίπεδο της κατηγορίας αλλά πιθανόν μόνον στη συνεργασία και το συντονισμό διαφορετικών κατηγοριών και σε ακόμη υψηλότερα επίπεδα συστημικής ιεραρχίας.

Στο τέλος επιχειρείται η σκιαγράφηση μιας στρατηγικής για τις Δημοτικές Βιβλιοθήκες, βασισμένη σε συστηματικές συνεργατικές δράσεις στο πλαίσιο μιας εθνικής πολιτικής για τις βιβλιοθήκες και προτείνεται ένας οδηγός για την διαμόρφωση και δρομολόγηση άμεσα επιτεύξιμων στόχων με τη μορφή προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων από εθνικά και Ευρωπαϊκά κονδύλια.

Λέξεις Κλειδιά: Δημοτικές Βιβλιοθήκες, Εθνική Πολιτική Βιβλιοθηκών, Συνεργατικές δράσεις, Ελλάδα, Κύπρος

The potential of the Municipal Libraries in a system of a national policy for Libraries through cooperation actions

Filippos Tsimpoglou

Library Director, University of Cyprus Κύπρου
tsimpoglou.filippos@ucy.ac.cy

Abstract

The Municipal/Public Libraries are approached as a separate category of libraries, which could become an active component within the Hellenic National System of Libraries. Aiming in demonstrating the common perspectives of the category the following issues are traced:

- the common features (mission, local vs. subject character, user groups information needs, users-citizens, similarities in their book and material collections, relations with the elected Authorities and the corresponding Ministries),
- the common problems (neglect, chance, necessity and priority, lack of vision, institutional frame, infrastructure, equipment, internet presence),
- common weaknesses (occasional communication among homologous entities and people, absence of a forum for expressing views and a mechanism for promoting solutions, lack of coordination of common actions, guidance and central support, conscience of community)
- emphasis on common perspectives (Union Catalogue and contribution to the central cataloguing service, complementarity on digitization actions, provision of information literacy and preparation of the digital citizen, integration in the local information society, accessibility at a national range)

The examination leads to the conclusion that the nature of the common problems of the Public/Municipal Libraries precludes a solution at the level of the individual library. In the majority of the cases solutions are not feasible even at the category level, but probably only at the cooperation and the coordination of different categories and even higher levels of systemic hierarchy. Finally a strategy for the Public/Municipal Libraries is attempted to be outlined, based on systematic cooperation actions in the frame of a national policy for the Libraries. A guide is proposed for achievable targets through possible projects financed by national and European funds.

Keywords: Municipal Libraries, National Policy for Libraries, Cooperation, Greece, Cyprus

Εισαγωγή

Θα προσπαθήσω στις επόμενες προτάσεις, να εκθέσω το πνεύμα, με το οποίο η Επιστημονική Επιτροπή του Συνεδρίου προσπάθησε να εντάξει αυτό το εγχείρημα των Πανελληνίων Συνεδρίων για τις Δημοτικές Βιβλιοθήκες σε ένα ευρύτερο πλαίσιο προσπαθειών της ΕΕΒΕΠ. Το πλαίσιο του **Εθνικού Συστήματος Βιβλιοθηκών**, του **ενιαίου χώρου των Ελληνικών βιβλιοθηκών**.

Το Συνέδριο εντάσσεται σε μια ευρύτερη προοπτική: τη διαμόρφωση Εθνικής Πολιτικής για τις Ελληνικές Βιβλιοθήκες. Μια πρωτοβουλία που ξεκίνησε η ΕΕΒΕΠ, πιο συγκροτημένα εδώ και τουλάχιστον ένα χρόνο (Νοέμβρη 2007). Δεν είναι η πρώτη φορά, που αναφέρομαι στο Σύστημα των Ελληνικών Βιβλιοθηκών (Τσιμπόγλου 2008:1-511) στο Εθνικό Σύστημα Βιβλιοθηκών. Το κύριο στοιχείο αυτού του Συστήματος είναι η ενεργοποίηση των διαφορετικών κατηγοριών των Βιβλιοθηκών. Μέσα από την συνεργασία αλλά και την συνέργεια τόσο μεταξύ των ομολόγων Βιβλιοθηκών εντός μιας κατηγορίας, όσο και με την συνέργεια διαφορετικών κατηγοριών, θα προκύψει το όφελος και για τη μεμονωμένη Βιβλιοθήκη (την όποια μεμονωμένη Βιβλιοθήκη σε οποιαδήποτε κατηγορία και εάν ανήκει) και για την κατηγορία βιβλιοθηκών, αλλά και για το σύνολο των Βιβλιοθηκών του Εθνικού Συστήματος.

Το πλαίσιο και τα επίπεδα συνεργασίας

Θα προσπαθήσω να σκιαγραφήσω μερικές στρατηγικές που ανοίγονται μπροστά μας με τη μορφή πλαισίων-πεδίων συνεργατικών δράσεων για τη διαμόρφωση Εθνικής Πολιτικής για τις Βιβλιοθήκες.

Συνεργασίες στο επίπεδο της κατηγορίας

Το πρώτο επίπεδο συνεργατικών δράσεων αποτελούν οι συνεργασίες με ομόλογες Βιβλιοθήκες. Κάθε Βιβλιοθήκη ανήκει σε μια κατηγορία Βιβλιοθηκών, την κατηγορία των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, των Νοσοκομειακών, των Δημοσίων ή Λαϊκών μαζί με τις Δημοτικές, των Ειδικών κλπ. Σκοπός της συνεργασίας σε αυτό το επίπεδο-πλαίσιο δράσεων είναι:

- Να εντοπιστούν τα κοινά προβλήματα των βιβλιοθηκών κάθε κατηγορίας και να αναδυθούν οι προοπτικές για ενιαίες λύσεις.
- Ένας δεύτερος στόχος είναι να καταστεί συνείδηση και να καταγραφεί η κοινότητα των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών σε όρους κατηγορίας Βιβλιοθηκών, σε όλες τις κατηγορίες. Κοινά προβλήματα, κοινά εμπόδια, αλλά και κοινές προοπτικές.
- Επόμενο βήμα να προκληθεί η ενεργός συμμετοχή των ανθρώπων και των θεσμών, που ανήκουν στην συγκεκριμένη κατηγορία, στο σχεδιασμό, την ανάδειξη και τη διάδοση θεματικών πρακτικών, προϊόντων, υπηρεσιών, μηχανισμών που ανταποκρίνονται στις κοινές ανάγκες των βιβλιοθηκών κάθε κατηγορίας.

Τα μέσα που βρίσκονται στη διάθεση για την προώθηση αυτών στόχων είναι ο διαρκής διάλογος μέσα από διαδικτυακά βήματα (foga), τα τακτικά συνέδρια, οι στοχευμένες συναντήσεις εργασίας και η κοινωνική δικτύωση (Social networking) με ιστολόγια ανταλλαγής εμπειριών, πρακτικών, πολιτικών «πνευματικών προϊόντων και υπηρεσιών», αλλά και διαμόρφωσης και διάδοσης των κοινών θέσεων των βιβλιοθηκών της κατηγορίας.

Συνεργασίες στο τοπικό-περιφερειακό επίπεδο

Το δεύτερο επίπεδο συνεργασίας είναι το τοπικό επίπεδο. Στο επίπεδο αυτό δεν περιορίζεται η συνεργασία μεταξύ ομολόγων Βιβλιοθηκών, αλλά επεκτείνεται μεταξύ Βιβλιοθηκών

διαφορετικών κατηγοριών στον κοινό γεωγραφικό χώρο που μοιράζονται, την πόλη, την επαρχία, την περιφέρεια. Η όσμωση αυτή των ετερογενών βιβλιοθηκών αποσκοπεί:

- Στο εντοπισμό των πολύτιμων συμπληρωματικοτήτων που παρουσιάζουν από τη φύση τους οι Βιβλιοθήκες διαφορετικών κατηγοριών.
- Στην αξιοποίηση των συνεργιών από τη σύνθεση εκείνων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και των «ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων» που διαθέτει κάθε βιβλιοθήκη διαφορετικής κατηγορίας: π.χ. μια ακαδημαϊκή και μια τοπική Λαϊκή-Δημόσια-Δημοτική Βιβλιοθήκη. Το περιεχόμενο μπορεί να ανήκει σε μία βιβλιοθήκη και το μέσο (εξοπλισμός, τεχνογνωσία) να ανήκει σε άλλη. Οι χρήστες μπορεί να «ανήκουν» και σε τρίτες βιβλιοθήκες, ακόμη και εκτός περιφέρειας.
- Στην ανάδυση της ευρύτητας και της κοινότητας των πληροφοριακών αναγκών των τοπικών χρηστών
- Στη διεύρυνση ή επέκταση των υπηρεσιών προς χρήστες άλλων κατηγοριών.
- Στην προσπάθεια συνειδητοποίησης όσων συμμετέχουν, της κοινότητας σε όρους τοπικότητας πλέον και όχι κατηγορίας, την ανάδειξη αυτής της τοπικότητας καταρχάς στο γεωγραφικό χώρο και στη συνέχεια την ανάδειξή του στο διεθνές περιβάλλον.

Οι πληροφοριακές-μαθησιακές ανάγκες των «τοπικών» χρηστών δεν περιορίζονται στους τοίχους μιας Βιβλιοθήκης. Ούτε όμως και από τους νοητούς «τοίχους» μιας κατηγορίας βιβλιοθηκών. Εδώ ακριβώς τίθενται δυο ενεργητικές και δυναμικές προοπτικές-προκλήσεις: να προσφέρει το τοπικό Σύστημα των ετερογενών βιβλιοθηκών υπηρεσίες α) από το τοπικό επίπεδο στο διεθνές επίπεδο και ταυτόχρονα β) με έναν ενιαίο, ολοκληρωμένο τρόπο, με μια διάσταση χρηστοκεντρική και εξατομικευμένη. Ο χρήστης χρειάζεται τις κατάλληλες πληροφορίες, διαφορετικής κάθε φορά μορφής και προέλευσης, ανάλογα με τις ανάγκες της συγκεκριμένης στιγμής και όχι ανάλογα με τις κατηγορίες των βιβλιοθηκών στις οποίες τυχαίνει να έχει πρόσβαση. Οι κατηγορίες αποτελούν ένα τεχνητό ή διοικητικό διαχωρισμό. Στόχος της ανάπτυξης συνεργατικών δράσεων σε τοπικό επίπεδο είναι το τοπικό Σύστημα βιβλιοθηκών να λειτουργεί ως «μονοθυρική εξυπηρέτηση» (όπως τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών: ΚΕΠ). Αυτή η προσέγγιση είναι χρηστοκεντρική και λογική, παρά το ότι ακόμη στις βιβλιοθήκες δεν είναι ούτε ευρέως διαδεδομένη ούτε εμπεδωμένη.

Μια άλλη διάσταση των επιδιώξεων του τοπικού Συστήματος συνεργασιών αποτελεί η σταθερή διατήρηση της σχέσης του τοπικού χρήστη με το τοπικό Σύστημα βιβλιοθηκών διαχρονικά, μέσα από τα μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα και τις διαφορετικές ιδιότητες που έχει ο χρήστης στην εξέλιξη της ζωής του ως προσχολικός χρήστης, ως μαθητής, ως φοιτητής, ως εργαζόμενος, ως πολίτης, ως δημότης, ως επαγγελματίας, ως επισκέπτης, ως συνταξιούχος, αλλά και ως τοπικός παραγωγός γνώσης και πληροφοριών. Το τοπικό Σύστημα Βιβλιοθηκών πρέπει να είναι εκεί, μαζί του, κοντά του ακόμα και αν ο χρήστης βρίσκεται μακριά ως μετανάστης ή ως επαναπατριζόμενος απόδημος.

Μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τις συνεργασίες στο τοπικό επίπεδο είναι κοινές εκδηλώσεις, κοινές εκπαιδεύσεις, κοινά περιφερειακά προγράμματα, ενημερωτικά συνέδρια και ημερίδες.

Συνεργασίες στο εθνικό επίπεδο

Στο τρίτο επίπεδο εντοπίζονται οι συνεργατικές δράσεις σε εθνικό επίπεδο. Στο επίπεδο αυτό περιλαμβάνονται εκείνες οι κοινές δράσεις, οι οποίες αφορούν όλες τις βιβλιοθήκες του Εθνικού Συστήματος Βιβλιοθηκών, εκείνες που δεν μπορούν να υλοποιηθούν στα δύο προηγούμενα επίπεδα ή η προσπάθεια επίλυσής τους προκαλεί παρενέργειες στις υπόλοιπες συνιστώσες του Εθνικού Συστήματος Βιβλιοθηκών.

Μια πρώτη δράση είναι η **διαρκής και συστηματική καταγραφή** της κατάστασης των βιβλιοθηκών όλων των κατηγοριών όλου του *Συστήματος*.

Ένας από τους πρώτους στόχους του Εθνικού *Συστήματος* Βιβλιοθηκών πρέπει να αποτελέσει η **αποδέσμευση των δυνάμεων** που δεσμεύουν οι Βιβλιοθήκες **για την πολλαπλά επαναλαμβανόμενη καταλογογράφηση**. Η καταλογογράφηση συνιστά εργαλείο και όχι αυτοσκοπό της βιβλιοθηκονομικής πράξης και προσφοράς. Φοβάμαι ότι αυτό έχει ξεχαστεί. Θα χρειαστεί να φέρω μερικά παραδείγματα για να θυμίσω την άρρητη «θεωρία» περί διαφορετικών αναγκών καταλογογράφησης και τη διάσπαση ανάμεσα σε δημοτικές ή Λαϊκές Βιβλιοθήκες από τη μια και σε Ακαδημαϊκές από την άλλη. Είναι θετικό ότι τα τελευταία τέσσερα-πέντε χρόνια, το πρόβλημα γίνεται αντιληπτό (Χριστοδούλου 2007:707-723). Προτείνονται αλλά και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τη θεραπεία του. Συνεχώς και περισσότεροι επιστήμονες πληροφόρησης αντιλαμβάνονται τον παραλογισμό που προκαλεί η απουσία εθνικού βιβλιογραφικού κέντρου. Αντιλαμβάνονται τη σπατάλη κόπων και πόρων που συνεπάγεται αυτή η διαχωριστική προσέγγιση των Βιβλιοθηκών του Εθνικού *Συστήματος*. Έχει επικρατήσει μια παράλογη πρακτική (και «θεωρία») περί διαφορετικών αναγκών καταλογογράφησης μεταξύ Δημοσίων και Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ως εάν άλλη χρονιά να γεννιέται και να πεθαίνει ο Καζαντζάκης για τις δημοτικές και άλλη να γεννιέται και να πεθαίνει για τις Ακαδημαϊκές. Ως εάν ο Σεφέρης και η βιβλιογραφική καθιέρωσή του να αφορά μόνο τα Φιλολογικά Τμήματα Νεοελληνικών Σπουδών και όχι και την κάθε Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Τα στοιχεία που προκύπτουν από τα ευρήματα του Συλλογικού Καταλόγου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (<http://www.unioncatalog.gr>) είναι αποκαλυπτικά. Μερικά χαρακτηριστικά, πραγματικά παραδείγματα:

- **οι χαμένοι Ντοστογιέφσκι**, (ας μου επιτραπεί η αδόκιμη διατύπωση), των 45 Βιβλιοθηκών, εξ αιτίας των 23 διαφορετικών εκδοχών «καθιέρωσης» στο λατινικό αλφάβητο και δέκα στο ελληνικό από τις ασυντόνιστες βιβλιοθήκες μας¹, και παρά τις φιλότιμες προσπάθειες τόσο των καταλογογράφων μα όσο και των δασκάλων τους. Αιτία η απουσία βιβλιογραφικού κέντρου.
- «ίδου ο άνθρωπος», **αλλά που είναι ο Νίτσε**. Πόσοι χρήστες γνωρίζουν τη σωστή γραφή στα γερμανικά για να αναζητήσουν το Νίτσε, έτσι όπως τον καθιερώνουν οι Βιβλιοθήκες: Nietzsche, Friedrich, 1844-1900. Αναζητώντας το Συλλογικό Κατάλογο των 3.000.000, εγγραφών των 45 Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, εάν ο χρήστης δεν γνωρίζει την ακριβή γραφή θα δυσκολευτεί να εντοπίσει τους 650 και πλέον σχετικούς τίτλους.

Η τεχνολογική διαλειτουργικότητα είναι ατελέσφορη χωρίς την **σημασιολογική διαλειτουργικότητα**. Ο χρήστης δεν μπορεί να εντοπίσει τα ζητούμενα στους καταλόγους των βιβλιοθηκών. Τα βιβλία υπάρχουν στα ράφια, έχουν αγοραστεί από τις βιβλιοθήκες, έχουν καταλογογραφηθεί από τους ειδικούς συναδέλφους, με κόπο και κόστος, αλλά ο χρήστης δεν μπορεί να τους βρει. Οι Βιβλιοθήκες μας ως σύνολο, ως Εθνικό Σύστημα Βιβλιοθηκών δεν επιτελούμε το καθήκον τους: την εξυπηρέτηση του χρήστη.

Η ανάπτυξη ενός Συλλογικού Καταλόγου, καταρχάς ανά κατηγορία, στη συνέχεια **Ενιαίων Καταλόγων** ευρύτερων ομάδων και τελικά ενός **Ενιαίου Εθνικού Καταλόγου** όπου μερίζεται σε όλες τις βιβλιοθήκες το βιβλιογραφικό τμήμα του μαζί με τα αρχεία καθιερωμένων αποδόσεων, ενώ διαχωρίζεται το διαχειριστικό τμήμα για κάθε εξατομικευμένη βιβλιοθήκη, είναι η ενδεδειγμένη στρατηγική λύση. Και η λύση αυτή τοποθετείται στο τρίτο επίπεδο

¹ βλ. Παντελή Μπράτη. 2007. «Παρατηρήσεις και προβλήματα στη βάση του ΣΚΕΑΒ» <http://www.unioncatalog.gr/ucportal/wrappers/day2/brattis.txt.pdf>.

συνεργασιών, στο επίπεδο του Εθνικού Συστήματος Βιβλιοθηκών, ίσως περισσότερο στον **Ενιαίο Χώρο των Ελληνικών Βιβλιοθηκών Ελλάδας –Κύπρου-Ομογένειας-Πρεσβειών**.

Ένα άλλο θέμα που δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί σε επίπεδο κατηγορίας ή μεμονωμένης βιβλιοθήκης, αλλά και πάλι, μόνον με συνεργασία σε εθνικό επίπεδο είναι η ισότιμη θεσμοθέτηση δύο στοιχείων μιας ευνομούμενης πολιτείας. Αναφέρομαι στη μονομερή ρύθμιση που ισχύει για την **προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας** έναντι του **δικαιώματος της πρόσβασης στην πληροφόρηση**. Στο νομικό πλαίσιο που μας διέπει, αυτά τα δυο είναι ανισομερή και ανισόβαρα. Δεν υπάρχει παρά μόνο μία αναφορά για τις Βιβλιοθήκες στον νόμο 2121/1993 που αφορά τη αναπαραγωγή βιβλίου που υπάρχει στη βιβλιοθήκη και δεν διατίθεται στην αγορά και μόνο για σκοπούς φύλαξης. Ούτε μία λέξη για το δανεισμό, για την ανάγνωση, για την ανταλλαγή ως εάν τα βιβλία μόνον πωλούνται, δεν διαβάζονται, δεν δανείζονται. Ποια πρέπει να είναι η εθνική πολιτική και στρατηγική για αυτές τα περιπτώσεις; Οι μοναχικότητες ή η συλλογικότητα, Το Πανεπιστήμιο Πειραιώς είναι απλά το πρώτο που είχε την τιμή να θεωρηθεί η βιβλιοθήκη του «πειρατής» από τον ΟΣΔΕΛ (τον Οργανισμό Συλλογικής Διαχείρισης Έργων Λόγου <http://www.osdel.gr/>). Κατηγορήθηκε ότι παραβιάζει το νόμο περί δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Ως πρώτο δεν μας δείχνει απλώς τον δρόμο, ίσως τον καθορίσει. Πώς θα αντιμετωπίσει μια Δημοτική ή μια Δημόσια Βιβλιοθήκη π.χ. του Χαϊδαρίου ή του Ηρακλείου, στην οποία φιλοξενούμαστε, μια ανάλογη κρούση, όταν ο ΟΣΔΕΛ και θα ζητήσει για κάθε χρήστη 1 ευρώ; ή για κάθε βιβλίο 2 ευρώ; ή για κάθε δανεισμό 3 ευρώ; Άλλες Ευρωπαϊκές χώρες έχουν συλλογικές και συνολικές ρυθμίσεις για τις κατηγορίες και για εθνικά Συστήματα βιβλιοθηκών. Αυτά τα θέματα δεν ανήκουν στο επίπεδο επίλυσης μιας μεμονωμένης βιβλιοθήκης, μιας κατηγορίας ή μιας τοπικής περιφέρειας. Είναι θέματα που επιλύονται σε εθνικό επίπεδο. Είναι στοιχεία εθνικής πολιτικής για τις βιβλιοθήκες. Στην Ολλανδία η ρύθμιση για τις λαϊκές βιβλιοθήκες προβλέπει αντί για καταβολή από το κράτος δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στους εκδότες την αγορά ενός αριθμού αντιτύπων βιβλίων για τις βιβλιοθήκες. Στην Ελλάδα έχει αφεθεί το Πανεπιστήμιο Πειραιώς μόνο του. Η ρύθμιση όμως που θα δεχτεί ή θα του επιβληθεί δεν αφορά μόνο το ίδιο αλλά μια σειρά βιβλιοθηκών. Προβλήματα ενός ανώτερου ιεραρχικά επιπέδου σε όρους συστημικής προσέγγισης, δεν επιλύονται στο κατώτερο επίπεδο ή από μια συνιστώσα του Συστήματος.

Υπάρχει ακόμη αναπάντητο και ένα φιλοσοφικό ερώτημα, που όμως έχει αντιστοιχία με τις νεώτερες βιβλιοθηκονομικές προσεγγίσεις περί λειτουργικών προδιαγραφών των βιβλιογραφικών εγγραφών (FRBR: Functional Requirements for Bibliographic Records). Αναφέρομαι στη διάκριση μεταξύ των εννοιών έργου (work), έκφρασης (expression), εκδήλωσης (manifestation) και αντιτύπου (item)². Τι θα έπρεπε αναλογικά να επιτρέπεται από τον νόμο του copyright να χρησιμοποιεί ο χρήστης; Ο νόμος δεν κάνει διαχωρισμό μεταξύ κτήσης και χρήσης; Μεταξύ χρήσης έργου (ανάγνωση, δανεισμός, διαδανεισμός) και απόκτησης αντιτύπου (αναπαραγωγή). Και αυτό συνιστά παράληψη. Που μπορεί να οδηγήσει η απαγόρευση της χρήσης; Με τη φωτοτύπηση (σάρωση) κάποιος αποκτά αντίτυπο (item) του έργου και μπορεί να τίθεται θέμα παράνομης κτήσης, αλλά η ανάγνωση είτε εντός βιβλιοθήκης είτε εκτός (μέσω δανεισμού, διαδανεισμού) είναι χρήση του έργου (work) και είναι εντελώς διαφορετική λειτουργία από την κτήση του αντιτύπου (item). Η ανθρωπότητα χρησιμοποιεί τα βιβλία των βιβλιοθηκών επί αιώνες. Οι βιβλιοθήκες δεν είναι υποκατάστατα των καταστημάτων ενοικίασης βιντεοταινιών και οπτικών δίσκων που εμφανίστηκαν τις τελευταίες δεκαετίες. Το σύστημα των Βιβλιοθηκών είναι πολλά περισσότερα πράγματα μαζί. Είναι ή διατήρηση της μνήμης της ανθρωπότητας γι' αυτό και οφείλουμε στις βιβλιοθήκες, όλοι, τον δέοντα σεβασμό, την πρέπουσα αναγνώριση ώστε να επιτευχθεί επανεξέταση του θέματος.

² Βλ. <http://www.oclc.org/research/activities/past/orprojects/frbr/default.htm#background>

Τα μέσα που διατίθενται για τις συνεργατικές δράσεις σε αυτό το τρίτο επίπεδο, το εθνικό, είναι η θεσμοθέτηση Συμβουλίου Βιβλιοθηκών, η σύσταση και λειτουργία Διαρκών Θεματικών Επιτροπών για να διερευνούν τα προβλήματα, και να εισηγούνται τεκμηριωμένες και αποδεκτές μετά από δημόσια διαβούλευση θέσεις, είναι η καθιέρωση της δημόσιας διαβούλευσης, η ενεργός συμμετοχή, ενημέρωση και συνεργασία με τα fora, τις Επιτροπές των Διεθνών Ενώσεων και Οργανισμών και οι Ομάδες Εργασίας και τις Ομάδες Ειδικού Ενδιαφέροντος (Special Interest Groups). Αυτά με μια συνέχεια, συνέπια και συστηματικότητα. Αυτό που απαιτείται είναι μελέτη από θεσμικά όργανα και όχι αποσπασματικές «φαεινές» ιδέες από προσωπικότητες και «προσωπικότητες» του χώρου των Επιστημόνων πληροφόρησης.

Στα θέματα του τρίτου επιπέδου συγκαταλέγεται και η συνεχής, συνεπής και συστηματική παρουσία με εθνικούς αντιπροσώπους και ομάδες εργασίας σε όλα τα διεθνή βιβλιοθηκονομικά Fora. Η χώρα μας απουσιάζει από τα περισσότερα διεθνή Fora του χώρου της πληροφόρησης. Οι αλλαγές και οι τεχνολογικές και οι θεσμικές δεν συντελούνται μεταξύ των βιβλιοθηκών του Νέου Ηρακλείου και της Καλλιθέας, ούτε καν μεταξύ του Συστήματος Βιβλιοθηκών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου και της Κρήτης ή της Κύπρου (παρά τα όσα επιτεύγματα προσφέρουν σε όλους μας και αυτά και άλλα ιδρύματα). Οι αλλαγές συντελούνται σε όλη την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Πρέπει γι' αυτό το λόγο να είμαστε παρόντες και παρούσες ως χώρα. Πρέπει να συμμετέχουμε για να μπορούμε και να παρακολουθούμε γρήγορα το τι γίνεται, αλλά και να προλαβαίνουμε τις αλλαγές. Να προσαρμοζόμαστε και να προετοιμαζόμαστε. Ορισμένα από αυτά τα φόρα: IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions³), LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche - Association of European Research Libraries⁴), UNICA (Universities from the Capitals of Europe/Scholarly Communication Group⁵), EUA (European University Association⁶), OAI (Open Archives Initiative⁷), DazyBook Consortium⁸), RDA (Resource Description and Access⁹), RFBR (Functional Requirements for Bibliographic Records¹⁰), ICOLC (International Coalition of Library Consortia¹¹), IATUL (International Association of Technological University Libraries¹²), CENL (Conference of European National Librarians¹³) ... Μας αφορούν όλα. Μερικά από αυτά είναι πάρα πολύ ζωτικά για συγκεκριμένες κατηγορίες χρηστών, π.χ. υπηρεσίες και υλικό για τους τυφλούς. Μπορεί οι τυφλοί να είναι ένα μικρό ποσοστό στο σύνολο του πληθυσμού, αλλά για τον εαυτό τους είναι το 100%. Το ποσοστό κάλυψης των αναγκών τους βαθμολογεί το επίπεδο του πολιτισμού μας.

Ένα άλλο ζήτημα αποτελεί η διευκόλυνση της μετάβασης των καταλόγων στην εφαρμογή του RDA και του FRBR. Αντί να επιληφθεί του θέματος ή κάθε μεμονωμένη Βιβλιοθήκη, όταν

3 <http://www.ifla.org/>

4 <http://www.libereurope.eu/>

5 <http://www.ulb.ac.be/unica/sem-scholar.html>

6 <http://www.eua.be/>

7 <http://www.openarchives.org/>

8 <http://www.daisy.org/>

9 <http://www.rdaonline.org/>

10 <http://www.frbr.org/>

11 <http://www.library.yale.edu/consortia/>

12 <http://www.iatul.org/about/>

13 <http://www.cenl.org/>

θα χρειαστεί να αντικαταστήσει τους AACR2 (Anglo-American Cataloguing Rules edition II) θα πρέπει να υπάρξει μια σχετική οργάνωση και σχέδιο εφαρμογής σε εθνικό επίπεδο για τις εγγραφές που αφορούν έργα στην ελληνική γλώσσα.

«Η Ελλάδα ανήκει στους Έλληνες», η Κύπρος στους Κυπρίους, «το Αιγαίο στα ψάρια του» και η Library of Congress «ανήκει» σε όλους τους καταλογράφους της γης, γιατί όλοι αντλούν εγγραφές από εκεί. Εμείς, δηλαδή οι ελληνικές βιβλιοθήκες, δεν την τροφοδοτούμε (συστηματικά) για θέματα που μας αφορούν. Πρέπει να αποφασίσουμε ως Εθνικό Σύστημα Βιβλιοθηκών: καθιερώνουμε αποδόσεις όρων που μας αφορούν, εμείς οι ελληνικές βιβλιοθήκες, το βιβλιογραφικό μας κέντρο, ή καθιερώνουν όρους που μας αφορούν άλλοι για μας και μάλιστα, όπως εκείνοι, καλοπροαίρετα ή όχι, αντιλαμβάνονται τα θέματα που μας φορούν. Προς το παρόν καθιερώνουν άλλοι για μας. Αντιλαμβανόμαστε τη σημασία και τις συνέπειες αυτής της «παράλειψης» ή «αδυναμίας»;

Την γλώσσα «μου έδωσαν ελληνική», κατά τον ποιητή, όχι για να την κρατήσω για τον εαυτό μου. Και όμως παρατηρείται σχετικά μικρή ελληνοποίηση (Greek localisation) σε προγράμματα λογισμικού ανοικτού κώδικα. Δεκάδες και εκατοντάδες προγράμματα λογισμικού μεταγράφονται σε γλώσσες από μικρές (πληθυσμιακά) και δραστήριες χώρες, μακρινές και γειτόνων αλλά όχι στη δική μας γλώσσα. Δεν είναι θέμα κακώς εννοούμενου «εθνικισμού». Είναι απλώς ένα καθήκον. Καθήκον όπως να ανοίγει μια Βιβλιοθήκη στην ώρα που επιβάλλει το ωράριο. Μια αρχή για συντονισμένη προσπάθεια (για την ελληνοποίηση όχι για το ωράριο) έχει ξεκινήσει με τις ομάδες υποστήριξης ΕΛ/ΛΑΚ (Ελεύθερο Λογισμικό / Λογισμικό Ανοικτού Κώδικα¹⁴). Πρέπει να συνεχιστεί με αξιολόγηση και συστηματικά.

Η υβριδική Βιβλιοθήκη. Το περιβάλλον των διαδικτυακών ψηφιακών συλλογών.

Το περιβάλλον της μελλοντικής υβριδικής θα κρατήσει για πάρα πολλά χρόνια ακόμα. Αν και με διαφορετικούς βαθμούς διείσδυσης για κάθε κατηγορία βιβλιοθηκών, το ψηφιακό και διαδικτυακό υλικό έχει ενταχθεί στις βιβλιοθήκες παράλληλα με το έντυπο, που συνεχίζει να ζει. Ωστόσο η Βιβλιοθήκη του μέλλοντος δεν νοείται απομονωμένη, δεν νοείται μόνη της χωρίς το περιβάλλον των άλλων βιβλιοθηκών. Είναι μια ενεργή συνιστώσα ενός παγκόσμιου πλέγματος πληροφοριακών πηγών. Προσφέρουν, λαμβάνουν, συνδημιουργούν. Αυτό το πλέγμα είναι συνέπεια της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης από τις βιβλιοθήκες. Είναι προϊόν της συνεργασίας μεταξύ των Βιβλιοθηκών και των ανθρώπων, της διατομεακής και διαθεματικής συνεργασίας, με υπέρβαση των γεωγραφικών και άλλων συνόρων.

Το πλέον πρόσφατο παράδειγμα είναι αυτό της EUROPEANA (<http://www.europeana.eu/portal/>). Αυτές τις ημέρες είδαμε την (προσπάθεια για) έναρξη της Ευρωπαϊκής βιβλιοθήκης. Οι χρήστες (εκατομμύρια) κατέκλυσαν τις πρώτες ώρες τον ιστότοπο με αποτέλεσμα να καταρρεύσει το σύστημα. Όλες οι χώρες προσπαθούν να οργανωθούν, να συγκεντρώσουν το υλικό τους και να διαθέσουν το υλικό τους μέσω της EUROPEANA. Η συλλογή της EUROPEANA αποτελεί ένα μέρος του πλέγματος πληροφοριακών πηγών.

Βαδίζουμε προς μια συμμετοχική παγκοσμιοποίηση διαφορετική που ο καθένας προσφέρει την ιδιαιτερότητά του, την τοπικότητά του, ο καθένας **δρα τοπικά αλλά σκέφτεται παγκόσμια**.

Η δυναμική των δημοτικών Βιβλιοθηκών

Αφού προσπαθήσαμε να περιγράψουμε το ευρύτερο πλαίσιο μπορούμε να μεταφερθούμε, στις Δημοτικές Βιβλιοθήκες. Προτείνουμε μια διαφορετική θεώρηση. Δεν θα

τις δούμε μεμονωμένες, ούτε ως μια απλή ομάδα, συνάθροισμα-σύνολο, αλλά σαν ένα σύστημα, πιο συγκεκριμένα ένα (υπο)σύστημα που ανήκει σε ένα μεγαλύτερο (υπερ)σύστημα. Μια κατηγορία ομοειδών οντοτήτων εντός του χώρου αρμοδιότητας της τοπικής αυτοδιοίκησης, συνιστώσα όμως στο Εθνικό Σύστημα Βιβλιοθηκών.

Γιατί αποτελούν οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες μια ιδιαιτερότητα; Ως προς την αποστολή θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχουμε κοινά χαρακτηριστικά με τις Δημόσιες Βιβλιοθήκες. Αυτό που έχουμε εμείς στην χώρα μας, δεν υπάρχει αλλού, δεν γνωρίζω σε άλλες χώρες αν υφίσταται αυτή η διαφοροποίηση Δημοσίων και Δημοτικών. Η διαφοροποίηση είναι απλώς στο επίπεδο διοικητικού περιβάλλοντος, μια διοικητική ιδιότητα, τις διαφοροποιεί το που ανήκουν διοικητικά. Δεν τις διαφοροποιεί η αποστολή τους. Η αποστολή είναι κοινή.

Στα **κοινά χαρακτηριστικά** των Δημοτικών Βιβλιοθηκών περιλαμβάνονται:

- η κοινή αποστολή τους,
- η κάλυψη χρηστών με γεωγραφικά κριτήρια, ο τοπικός προσανατολισμός και χαρακτήρας τους,
- η σύνθεση και κάλυψη της συλλογής τους, που πηγάζει από τη αποστολή τους, (σε αντιδιαστολή με τη θεματική κάλυψη μιας νοσοκομειακής ή μιας ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης),
- Οι πληροφοριακές ανάγκες των ομάδων, παρότι υπάρχουν σχετικές διαφοροποιήσεις, παρατηρείται υψηλή ομοιότητα, αλλά όχι απόλυτη ταύτιση, στις συλλογές των βιβλίων και του υλικού.
- Οι ιδιαίτερες σχέσεις της Δημοτικής Βιβλιοθήκης με τις αιρετές τοπικές αρχές και δια μέσου αυτών των τοπικών αρχών έμμεση διαμεσολαβημένη σχέση με το Υπουργείο Εσωτερικών.

Τα **κοινά προβλήματα**.

Δεν έχει εξακριβωθεί ακόμα εάν είναι οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες είναι φαινόμενα «τύχης ή αναγκαιότητας». Πάντως στα κοινά προβλήματα περιλαμβάνονται:

- η παραμέληση γενικά, η έλλειψη ενός σύγχρονου κοινού οράματος είναι κοινά χαρακτηριστικά,
- η έλλειψη ενός ενιαίου θεσμικού πλαισίου,
- η έλλειψη κεντρικής καθοδήγησης. Εδώ διαφοροποιούνται από τις Δημόσιες οι οποίες διαθέτουν (διοικητικά) κεντρική καθοδήγηση και κεντρική οικονομική υποστήριξη.
- Η έλλειψη υποδομών γενικά, εξοπλισμού, η διαδικτυακή απουσία (όχι απλά να «μπαίνουν στο ίντερνετ» οι χρήστες από τους χώρους της βιβλιοθήκης, αλλά να «βγαίνει» η Βιβλιοθήκη στο διαδίκτυο.
- Η περιστασιακή επικοινωνία, αν και ανθρώπινη και θερμή, όχι μόνο ανάμεσα στους ομόλογους και επαγγελματίες αλλά και στις οντότητες Βιβλιοθήκες, αλλά παρόλα αυτά περιστασιακή, όχι συστηματική.
- Η απουσία βήματος, έκφρασης και οργάνου προώθησης λύσεων.
- Χαμηλή συνείδηση της κοινότητας, σε σύγκριση με άλλες κατηγορίες βιβλιοθηκών, για παράδειγμα οι νοσοκομειακές Βιβλιοθήκες. Οι εκπρόσωποι των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών έχουν σε μεγαλύτερο βαθμό από τις Δημοτικές συνείδηση της κοινότητας, ότι είναι νοσοκομειακές και έχουν κοινά προβλήματα, κοινές προοπτικές.

Κοινές προοπτικές

Στις προοπτικές περιλαμβάνονται:

- Μελλοντικές ψηφιοποιήσεις πολύτιμων και μοναδικών συλλογών από τις Δημοτικές βιβλιοθήκες.
- Η ανάδειξη της τοπικότητας,
- Η προσφορά πληροφοριακής παιδείας στους τοπικούς χρήστες, η προετοιμασία του ψηφιακού πολίτη.

- Η ένταξη της πληροφορίας στην τοπική κοινωνία.
- Η προσβασιμότητα εθνικής εμβέλειας. Αλλά και ακόμα και έξω από την Ελλάδα.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

1. Οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες είναι μέσα στην κοινωνία, απευθύνονται στο σύνολο των μελών της κοινωνίας της τοπικής και όχι σε ένα τμήμα της. Σε αντίθεση με τις Ακαδημαϊκές, οι οποίες απευθύνονται σε ένα τμήμα της κοινωνίας, στους φοιτητές και στους ακαδημαϊκούς, αλλά όχι στην υπόλοιπη κοινωνία. Υπάρχουν βέβαια οι λιγοστές εξαιρέσεις στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, που απευθύνονται σε ευρύτερες κοινότητες, αλλά παραμένουν εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα.
2. Υπάρχουν περισσότερα κοινά διαδημοτικά παρά ενδο-δημοτικά, διυ-πηρεσιακά χαρακτηριστικά. Εμφανίζονται περισσότερα κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ μιας Βιβλιοθήκης σε ένα Δήμο και μιας άλλης σε άλλο Δήμο στην μια και στην άλλη άκρη της Ελλάδας, παρά μεταξύ των υπηρεσιών ενός Δήμου με τη Δημοτική Βιβλιοθήκη.
3. Υπάρχει κοινή αδυναμία αντιμετώπισης των προκλήσεων και των απειλών. Προηγουμένως έγινε αναφορά στα πνευματικά δικαιώματα και στα προ των πυλών προβλήματα.
4. Επαγγελματική απομόνωση των βιβλιοθηκονόμων που εργάζονται στις Δημοτικές Βιβλιοθήκες. Απουσία ερεθισμάτων και κινήτρων.
5. Το μάλλον ουδέτερο περιβάλλον, ουδέτερο ίσως στις περισσότερες περιπτώσεις, κάποιες φορές αδιάφορο άλλοτε με ενδιαφέρον από την τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά χωρίς την γνώση που απαιτείται για να μπορέσει να συμβάλλει θετικά στην αναβάθμιση της Δημοτικής Βιβλιοθήκης. Η (καλή) πρόθεση δεν αρκεί, είναι αναγκαία συνθήκη αλλά όχι ικανή. Ίσως λόγω των πιεστικών προβλημάτων των Δήμων η ενασχόληση με τη Δημοτική Βιβλιοθήκη να τίθεται σε χαμηλότερη προτεραιότητα.

Με βάση τα παραπάνω αναδύεται η ανάγκη συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ αυτών των οντοτήτων που ανήκουν σε μια κατηγορία, έχουν αυτά τα κοινά χαρακτηριστικά και αυτές τις κοινές προοπτικές. Θα επικεντρωθούμε σε οριζόντιες δράσεις και τοπικές εφαρμογές, έτσι ώστε να προκληθούν πολλαπλασιαστικά οφέλη, να δημιουργηθούν οικονομίες κλίμακος και εξωτερικές οικονομίες, αυτές που δεν μετρούνται με το χρήμα, αλλά με την ποιότητα της ζωής.

Στρατηγικές

Πρώτον, πρέπει να χαραχθεί ένα **όραμα**. Μπορεί κάθε Βιβλιοθήκη να έχει το δικό της και η κατηγορία να έχει το δικό της. Θα προσπαθήσω να προτείνω μερικούς άξονες που θα μπορούσε να περιλαμβάνονται σε ένα κοινό όραμα των Δημοτικών Βιβλιοθηκών:

Οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες ξεκινούν από την τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά δεν σταματούν εκεί.

Η λειτουργία τους εδράζεται στον φυσικό χώρο αλλά δεν περιορίζεται από τον φυσικό χώρο.

Καλύπτουν πρωτίστως ανάγκες αγωγής, μάθησης και πληροφόρησης για όλες τις κατηγορίες των κατοίκων-δημοτών-πολιτών.

Η εμβέλεια των δραστηριοτήτων επεκτείνεται εκεί που φτάνουν οι ανάγκες μάθησης της τοπικής κοινωνίας.

Εάν αυτές οι ανάγκες εξαντλούνται κάπου, τότε εξαντλούνται και οι δυνατότητες, οι προσφορές και οι υπηρεσίες της Δημοτικής Βιβλιοθήκης.

Στόχοι των οριζόντιων δράσεων.

Να δημιουργήσουμε ένα **πλαίσιο εθνικής πολιτικής για τις Δημοτικές Βιβλιοθήκες**. Να βρούμε και να αναδείξουμε τον ρόλο των Δημοτικών Βιβλιοθηκών, να αναγνωρίσουμε τις ανάγκες και τους ορίζοντες για δράση και συντονισμό, να εξασφαλίσουμε τις απαραίτητες υποδομές. Έχουμε ανάγκη από οριζόντιες δράσεις που θα βοηθήσουν τις τοπικές δράσεις και εφαρμογές.

Μερικά παραδείγματα. Δεν είναι απαραίτητο να είναι αυτά. Μια προσωπική κατάθεση, τνομίζω ότι θα βοηθήσει.

Πρώτον, ένας **Συλλογικός Κατάλογος Δημοτικών Βιβλιοθηκών**, ο οποίος είναι διασυνδεδεμένος με τις υπόλοιπες προσπάθειες. Ένα πιλοτικό έργο δημιουργίας Συλλογικού Καταλόγου 10-15 Βιβλιοθηκών σε τρεις μήνες από σήμερα είναι εφικτό. Σε μια συνάντηση που είχαμε ως ΕΕΒΕΠ (εκπρόσωποι από την Επιτροπή για τις Δημοτικές Βιβλιοθήκες και την Επιτροπή για την Εθνική Πολιτική Βιβλιοθηκών) το καλοκαίρι του 2009 στο γραφείο του κ. Πάτροκλο Γεωργιάδη Γραμματέα του Υπουργείου Εσωτερικών υποσχθήκαμε, δεσμευθήκαμε ότι σε συνεργασία με την Κεντρική Ομάδα του Συλλογικού Καταλόγου των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών θα έχουμε ένα δείγμα. Το πιλοτικό αυτό θα παρουσιαστεί αύριο το απόγευμα σε αυτό το συνέδριο. Προς το παρόν ο πιλοτικός Συλλογικός Κατάλογος Δημοτικών Βιβλιοθηκών περιλαμβάνει 5 Δημοτικές Βιβλιοθήκες, χωρίς κάποια ιδιαίτερη αξιολόγηση για την ένταξη στο πιλοτικό, αλλά μόνο και μόνο για να αποδειχθεί του λόγου το αληθές. Η προσπάθεια διήρκησε τρεις μήνες. Αυτό είναι αποτέλεσμα μιας συνέργειας Δημοτικών Βιβλιοθηκών με Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και σε κεντρικό και σε τοπικό επίπεδο. Το πρόβλημα που αναδύεται είναι η θεσμική κατοχύρωση της συνέχειας. Δηλαδή, το να κάνουμε έναν συλλογικό κατάλογο 5 ή 20 Βιβλιοθηκών δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα. Στην Κύπρο ήδη λειτουργεί ο Συλλογικός Κατάλογος Κυπριακών Βιβλιοθηκών με 15 βιβλιοθήκες διαφόρων κατηγοριών. Χρειάστηκε περίπου έξη εβδομάδες, ίσως και λιγότερο, να ενώσουμε τις βάσεις δεδομένων από 15 Κυπριακές Βιβλιοθήκες (<http://147.102.210.203/cgi-bin-EL/egwcgi/egwirtcl/targetsPL.egw>), και είναι μόνον η αρχή, ο κατάλογος είναι πιλοτικός, ωστόσο περιλαμβάνει ήδη 300.000 ενοποιημένες εγγραφές. Το πρόβλημα εντοπίζεται στη συνέχεια της αρχικής προσπάθειας, στο πώς συνεχίζεται το πιλοτικό, στο πώς συντηρείται αυτό που δημιουργήθηκε. Παράλληλα από την ίδια την Κεντρική Ομάδα του Συλλογικού Καταλόγου των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών αναπτύσσεται και το σύστημα διαδανεισμού. Η εικόνα που ακολουθεί προέρχεται από τον πιλοτικό Συλλογικό Κατάλογο Κυπριακών Βιβλιοθηκών. Στην ενιαία (ενοποιημένη) εγγραφή φαίνεται ότι το συγκεκριμένο έργο-βιβλίο υπάρχει σε τέσσερις Βιβλιοθήκες, που διαθέτουν συνολικά επτά αντίτυπα. Εάν είχαμε σύνδεση θα μπορούσαμε να βρούμε σε πραγματικό χρόνο (real time) εάν είναι διαθέσιμο για διαδανεισμό ή είναι δανεισμένο και πότε επιστρέφεται. Άρα ο Συλλογικός Κατάλογος εκτός από την διευκόλυνση που προσφέρει στους επαγγελματίες καταλογογράφους, δίνει τη δυνατότητα διαδανεισμού, εντοπισμού του έργου και διαδανεισμού του αντίτυπου.

Ποιο πρόβλημα, αναμένεται να λύσει ένας Συλλογικός Κατάλογος Δημοτικών Βιβλιοθηκών; Θα απαντήσουμε με τα οφέλη που θα επιφέρει:

- Εξάλειψη του φαινομένου των πολλαπλών και διαφορετικών καταλογογραφήσεων. Η έμφαση δίδεται στον όρο «διαφορετικών». Το «διαφορετικών» σημαίνει ότι δεν το βρίσκουν οι χρήστες.
- Εξοικονόμηση κόστους και δυνάμεις για τον εντοπισμό του υλικού, εντοπισμός του υλικού, διαδανεισμός, αξιοποίηση επενδύσεων του παρελθόντος.
- Σύνδεση (γιατί όχι) με τις Κυπριακές Δημοτικές (και όχι μόνο) Βιβλιοθήκες που και αυτές περιμένουν την θεσμοθέτηση της δημιουργίας του Συλλογικού Καταλόγου τους.

- Υποστήριξη (όχι υποκατάσταση) του έργου των σχολικών Βιβλιοθηκών ως συνέχεια της Βιβλιοθήκης που είναι στο σχολείο.

Εγγραφή 27 από 712 στη βάση: Συλλογικός κατάλογος Κυπριακών βιβλιοθηκών (Είσοδος)
Αποτελέσματα από : Πίνακας-κυπρος

Εγγραφέας:	Καραγιάννης, Βασίλειος, 1929- (Συγγραφέας)
Τίτλος:	Κύπρος : το σταυροδρόμι της Ανατολικής Μεσογείου 1600-500 π.Χ. / Βασίλειος Καραγιάννης
Επιμορφωτής(ες):	Αθήνα : Καστανί, 2002
Εκδόση(εις) Περίληψη(εις):	227 σ., φκ., χρωτ., 29 εκ.
ISBN:	960-7037-24-3 ακαθάρτ.
Γλώσσα κειμένου:	Ελληνική
Σημειώσεις:	Περιέχει βιβλιογραφικές παραπομπές (σ. 218-222). Περιέχει ευρετήριο.
Ταυτότητα Dewey:	939.37 --CY-LI-PUL --CY-NI-CVL 745.1 --CY-NI-SEB
Ταυτότητα LC:	DS54.3.K37K96 2002 --CY-NI-UL
Θέματα:	Αρχαιολογία -- Κύπρος Αρχαιολογία Αρχαιότητες Τέχνη, Κυπριακή Τέχνη, Κυπριακή -- Ενθούσις Κλασικές αρχαιότητες Excavations (Archaeology) -- Cyprus Κύπρος Αρχαιότητες Κύπρος Ιστορία
Μήτση Διαδανεισμού:	

Δημοτική βιβλιοθήκη Λεμεσού
Κυπριακή βιβλιοθήκη
Σύλλογος βιβλιοθηκών - Παιδαγωγικό Γυμνάσιο
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σύνολο Αντ.: 2
Σύνολο Αντ.: 2
Σύνολο Αντ.: 1
Σύνολο Αντ.: 2

Ταξ. αρ.: 939.37 ΚΑΡ
Ταξ. αρ.: 939.37 ΚΑΡ
Ταξ. αρ.: 745.1 ΚΑΡ
Ταξ. αρ.: DS54.3.K37K96 2002

Διαθεσιμότητα
Διαθεσιμότητα
Διαθεσιμότητα
Διαθεσιμότητα

[Exit] [Προηγούμενη] [Επόμενη] [MARC] [Αποτελέσματα Αναζήτησης] [Λίστα Εξαγωγής] [Νέα Αναζήτηση]
[Επιλογή βάσης] [Βοήθεια]
EUDOC Systems & Services

Εικόνα 1. Δείγμα εγγραφής από το Συλλογικό Κατάλογο Κυπριακών Βιβλιοθηκών

Πρακτικά αυτή η πρόταση δημιουργίας Συλλογικού Καταλόγου Δημοτικών Βιβλιοθηκών είναι απολύτως ώριμη. Πρακτικά θα αξιοποιήσει τα αποτελέσματα και τα παραδοτέα από τα έργα που προηγήθηκαν. Αναφέρομαι συγκεκριμένα, στο Συλλογικό Κατάλογο των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, κυρίως το τμήμα (πακέτα εργασίας) που αφορούν τη διαδικασία αυτοματοποίησης της ταύτισης και ενοποίησης των όμοιων εγγραφών καθώς επίσης και την πολύτιμη εμπειρία που προήλθε από το Συλλογικό Κατάλογο των Δημοσίων Βιβλιοθηκών (<http://unioncat.blogspot.com/>) που αναπτύχθηκε από την Δημόσια Βιβλιοθήκη Λεβαδιάς (<http://vivi-livad.voi.sch.gr/>), κυρίως το κομμάτι με τις πολιτικές, τους κανόνες και τα αρχεία καθιερώσεων. Δεν μας επιτρέπεται από άγνοια να «πετάμε» δουλειές τόσο σημαντικές για την ανάπτυξη των ελληνικών βιβλιοθηκών.

Η προσπάθεια δημιουργίας Συλλογικού Καταλόγου Δημοτικών Βιβλιοθηκών μαζί με τις δυο προαναφερθείσες θα έρθει να συμπληρώσει και να ενταχθεί στη διαδικασία που έχει ξεκινήσει από την Εθνική Βιβλιοθήκη, που τόσα χρόνια προσπαθεί και προχωράει αργά, βασανιστικά για τη δημιουργία Εθνικού Αρχείου Καθιερωμένων Αποδόσεων. Η θέση μου είναι ότι η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας έχει την ανάγκη της ενεργούς συμμετοχής ειδικών όλων των βιβλιοθηκών που μέχρι τώρα δρουν μεμονωμένα. Χώρος για ιδιαίτερη συμβολή παρουσιάζεται και για τις Κυπριακές Βιβλιοθήκες με την ένταξη των κυπριακών (τοπικών δεδομένων) στα εθνικά αρχεία των καθιερωμένων αποδόσεων. Και τούτα συνιστούν διαστάσεις αυτού που προηγουμένως αναφέρθηκε ως **Ενιαίος Χώρος Ελληνικών Βιβλιοθηκών**.

Για το μοντέλο του Συλλογικού Καταλόγου, δεν θα επεκταθώ, απλώς θα αναφέρω ότι εξ αιτίας ακριβώς της προόδου σε όρους τεχνολογικής πλατφόρμας, τεχνογνωσίας, ανθρώπινου δικτύου και μηχανισμού συνεργασίας που έχει επιτευχθεί από τη ολοκλήρωση των προηγούμενων έργων Συλλογικών Καταλόγων (Δημόσιων και Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών), ο Συλλογικός Κατάλογος των Δημοτικών Βιβλιοθηκών στην τελική του μορφή θα είναι κυρίαρχου τύπου (Master). Θα τροφοδοτεί τους επιμέρους, τοπικούς καταλόγους, αφού πρώτα θα έχει ήδη δημιουργηθεί ο υποτελής τύπος (Slave), δηλαδή αυτός που τροφοδοτείται από τους επιμέρους.

Συνεργατική καταλογογράφηση. Αποτελεί πρόκληση προς όλους επαγγελματίες και βιβλιοθήκες του ελληνικού κόσμου. Μπορώ να πω όμως ότι τώρα με την εμπειρία που έχουμε από τα έργα των προηγούμενων ετών, είμαστε σε θέση να ξεκινήσουμε. Καθοριστική είναι η διαθεσιμότητα των κατάλληλων τεχνολογιών που έχουν ήδη αναπτυχθεί. Οι (νέες) πλατφόρμες είναι υπαρκτές και ο μηχανισμός της συνεργασίας είναι πια εμπεδωμένος, ειδικά στις Ακαδημαϊκές. Θα επεκταθεί και στις Δημοτικές εφόσον ανταποκριθούν ενεργά στην πρόκληση.

Οριζόντιες δράσεις.

Μερικές ακόμη οριζόντιες δράσεις ως εισηγήσεις.

Δράσεις **υποστήριξης των μεταναστών.** Και υλικό υποστήριξης των μεταναστών που μπορεί να δημιουργείται κεντρικά και να διοχετεύεται από το Υπουργείο Εσωτερικών στις Δημοτικές Βιβλιοθήκες.

Εργαλεία διαχείρισης ψηφιακών συλλογών. Δεν χρειάζεται να ασχοληθούν με τα τεχνικά χαρακτηριστικά, αυτό που μας χρειάζεται είναι η καταγραφή και η ανάδειξη της τοπικότητας. Υπάρχουν οι περιορισμοί και οι αδυναμίες των μοναχικών διαδρομών. Δεν μπορούν μόνες τους οι Βιβλιοθήκες να τα πραγματοποιήσουν όλες τις πτυχές που περιλαμβάνουν τα έργα ψηφιοποίησης. Μπορούμε, λοιπόν, εκεί να συνεργαστούμε, να αξιοποιήσουμε το διαθέσιμο ελεύθερο λογισμικό, να προσαρμόσουμε εφαρμογές που και να το προσφέρουμε έτοιμο στις Δημοτικές Βιβλιοθήκες για να κάνουν την καθ' εαυτό δουλειά της τεκμηρίωσης, αποτύπωσης, ψηφιοποίησης.

Σύνταξη εγχειριδίων που περιλαμβάνονται κοινοί κανόνες, κοινές πολιτικές, πρακτικοί οδηγοί, εξασφάλιση διαλειτουργικότητας και στο τεχνολογικό επίπεδο (ώστε να επικοινωνεί το ένα σύστημα με το άλλο), αλλά και σημασιολογική που είναι η κατ' εξοχήν φροντίδα των Βιβλιοθηκονόμων.

Μια τέταρτη οριζόντια δράση είναι, η δημιουργία **Δικτύου Δημοτικών Βιβλιοθηκών**, κυρίως σε επίπεδο μηχανισμών και υποδομών, για συνεργασία ανθρώπων, ανταλλαγή δεδομένων και διάδοση καλών πρακτικών, ώστε να διευκολύνεται η διάδοση των τοπικών εφαρμογών. Παρά τις διαφορές μεταξύ Ακαδημαϊκών και Δημοτικών Βιβλιοθηκών, η σχετική αυτονομία που έχουν τόσο τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα όσο και οι Δήμοι, τροφοδοτούν την προσέγγιση εντοπισμού και εφαρμογής ανάλογων, κοινών πρακτικών. Οι εμπειρίες από τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, αν όχι τα συνεργατικά σχήματα, μπορούν να αξιοποιηθούν από τις Δημοτικές ως μοντέλο για τη δημιουργία του Δικτύου.

Τοπικές δράσεις και εφαρμογές.

Παιδικά τμήματα έχουν οι περισσότερες Δημοτικές Βιβλιοθήκες. Ας στοχεύσουμε σε αυτό, είναι μια επένδυση του σήμερα στον πολίτη του αύριο. Επενδύουμε στην διαχρονική σχέση της Δημοτικής Βιβλιοθήκης και του δυναμικού χρήστη-δημότη. Δυναμικός χρήστης σημαίνει αλλάζει με τον καιρό. Είναι είπαμε ο προσχολικός δημότης (ο οποίος δεν είναι καν ... «σωστός» δημότης) δεν ψηφίζει αλλά είναι εκεί, ζει. Είναι ο μαθητής-δημότης, ο φοιτητής-δημότης, ο δημότης-ενεργός πολίτης, ο απόδημος-δημότης που φεύγει κάποια

στιγμή, αλλά είναι εκεί, έχει φύγει, αλλά είναι εκεί τα δικαιώματά του, επανέρχεται και ο δημότης τρίτης ηλικίας.

Ένα πιλοτικό έργο **συγκριτικής αποτίμησης (benchmarking)** με πέντε, δέκα Δήμους, με μετρήσιμους δείκτες, που θα παρακολουθεί την αύξηση της συλλογής με τα παιδικά βιβλία, την αύξηση των εγγραφών, την αύξηση των εγγεγραμμένων μελών, των αριθμών των νέων ταυτοτήτων Βιβλιοθήκης, την αύξηση της χρήσης και των δανεισμών.

Ένα άλλο τοπικό πρόγραμμα που μπορεί να αξιοποιηθεί με μερισμένο υλικό θα μπορεί να είναι **ιστορία στους δρόμους κάθε Δήμου**. Τα ονόματα χιλιάδων δρόμων μας αναφέρονται σε ιστορικά πρόσωπα, γεγονότα, καταστάσεις, τόπους. Μπορεί να γίνει ένας κεντρικός ιστότοπος (σε wiki, όπως ... wiki-δρόμια) που να αφορά την ιστορία των δρόμων των ελληνικών Δήμων. Υπάρχουν επιπλέον πράγματα που μπορούν να καταγραφούν στον ίδιο ιστότοπο και να προστεθούν από τοπικά σημεία εντοπισμού όπως: **η ιστορία των ίδιων των δρόμων**, γιατί **και οι ίδιοι οι δρόμοι έχουν ιστορία**, τα γεγονότα που έχουν συμβεί σε αυτούς. Να βγουν δηλαδή οι **«δρόμοι της ιστορίας μας»** από τους δρόμους με τα ιστορικά γεγονότα. Θα μπορούσε σε ένα κεντρικό σύστημα ο κάθε Δήμος να μπορεί να αξιοποιεί ανθρώπους, σχολεία, παιδιά, ελεύθερα και να τοποθετούν, ένα παράδειγμα έχω στο μυαλό μου με το Βέροια Grid, της Βέροιας, όπου παιδιά σχολείων βγήκαν και κατέγραψαν την πόλη τους. Και εκεί θα δούμε και την σύνδεση μεταξύ ετερογενών αλλά σημασιολογικά και τεχνολογικά διασυνδέσιμων δεδομένων και τεκμηρίων από απομακρυσμένες Βιβλιοθήκες διαφορετικής προέλευσης (library 2.0 και web.2) ακόμη και από άλλες χώρες. Ένα παράδειγμα: Η Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας ζήτησε από τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου να της επιτραπεί τη εξ αποστάσεως σύνδεση από λήμματα του ευρετηρίου τους να διασυνδέονται σε τεκμήρια των ψηφιοποιημένων ιστορικών συλλογών. Έτσι οι δρόμοι που φέρουν το όνομα των Κυπρίων εθνομαρτύρων Μιχάλη Καραολή και Ανδρέα Δημητρίου μπορούν συνδέονται με τα ψηφιακά τεκμήρια των ιστορικών συλλογών της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου που παραχωρήθηκαν από το ΣΙΜΑΕ (Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ).

Μια άλλη εφαρμογή που μπορεί να ενταχθεί στην οριζόντια δράση μπορούν να είναι οι **μεταφερόμενες εκδηλώσεις**. Επιτυχημένες εκδηλώσεις και δράσεις της Βιβλιοθήκης που θα μεταφέρονται και σε άλλους Δήμους.

Μια πρόταση χρηματοδότησης οριζόντια δράσης για τις Δημοτικές Βιβλιοθήκες.

Πιθανές διαδικασίες που θα ακολουθηθούν, είναι η σύνταξη και υποβολή μιας πρότασης στο ΥΠΕΣΔΔΑ, ώστε μετά από τροποποιήσεις και προσαρμογές και αφού καταρχάς εγκριθεί, να συνταχθούν οι προδιαγραφές, οι άξονες, τα κριτήρια αξιολόγησης, οι δείκτες μέτρησης αποδοτικότητας, να προκηρυχθεί η πρόσκληση υποβολής προτάσεων, θα έχει αποφασιστεί αν είναι ανταγωνιστική ή εάν θα είναι κατ' ανάθεση, να επιλεγούν οι Δήμοι και οι Βιβλιοθήκες, να χρηματοδοτηθεί και να υλοποιηθεί το έργο. Να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα και να υπάρξει συνέχεια. Τα αποτελέσματα μπορεί να υιοθετηθούν και να επεκταθεί αυτή η δράση και σε άλλες κατηγορίες.

Από την εφαρμογή μιας τέτοιας πρότασης αναδύεται η ανάγκη για ένα διοικητικό όργανο, συντονιστικό όργανο, ένα ανάλογο διοικητικό, συντονιστικό όργανο έχουμε το Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, υπάρχει δηλαδή ιστορικό προηγούμενο.

Επίσης, υπάρχει και ιστορικό προηγούμενο με τη σειρά των Πανελληνίων Συνεδρίων Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών ξεκίνησε από ανθρώπους που κατάφεραν καταρχάς να επικοινωνούν περιοδικά μεταξύ τους, να συναντώνται για να εκφράζουν τους προβληματισμούς τους, τις σκέψεις τους, να αναδεικνύουν τα κοινά τους προβλήματα προσπαθώντας να εντοπίσουν ενιαίες λύσεις, να γνωστοποιούν τα επιτεύγματά τους, τις προοπτικές τους, σε τακτική βάση. Αισίως φτάσαμε στο δέκατο έβδομο χρόνο του θεσμού. Από το 4^ο με 5^ο ήρθε η συγκυρία των

ΕΠΕΑΕΚ, των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και βρήκε προετοιμασμένες τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες που μπόρεσαν και να αξιοποιήσαν τις Ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις.

Τα οφέλη που έχουν προκύψει για τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες είναι τεράστια Αναφέρω μόνον ότι με το 1/5 του κόστους που πλήρωνε το σύνολο των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών το 1999, τώρα έχουμε εικοσαπλάσια περιοδικά. Δηλαδή έχουμε περίπου 100 φορές αύξηση της αγοραστικής αξίας των δημόσιων κονδυλίων. Ο μηχανισμός δημιουργίας του Συλλογικού Καταλόγου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών βρίσκεται στη διάθεση και άλλων κατηγοριών βιβλιοθηκών.

Στην επικείμενη **διοικητική μεταρρύθμιση** θα πρέπει να ενταχθεί στον νόμο και πρόνοια που θα αφορά τις **Δημοτικές Βιβλιοθήκες**, οι οποίες χρειάζεται ένα **θεσμικό πλαίσιο** λειτουργίας **και κυρίως συνεργασίας**, που θα καλύπτει τις ανάγκες και την εξέλιξη των Δημοτικών Βιβλιοθηκών. Υπάρχει ένα ιστορικό προηγούμενο, δεν είναι ανάγκη να είναι το ίδιο, αλλά οι Δημόσιες Βιβλιοθήκες έχουν το θεσμικό πλαίσιο. Το θεσμικό πλαίσιο θα μπορεί να περιλαμβάνει θεσμοθετημένο και το σχήμα της συνεργασίας των Δημοτικών Βιβλιοθηκών. Μπορεί να ενταχθεί στον ίδιο νόμο.

Κλείνω την παρουσία μου στο 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο των Δημοτικών Βιβλιοθηκών,. Θεωρώ ότι είναι το πρώτο βήμα έκφρασης, συνειδητοποίησης της κοινότητας χαρακτηριστικών, των προοπτικών και όχι μόνο των προβλημάτων.

Βιβλιογραφία

Τσιμπόγλου Φ. 2008. *Συνεργασίες βιβλιοθηκών. Μια συστημική προσέγγιση*. Αθήνα: Παπασωτηρίου.

Χριστοδούλου Γ. 2007. Πρόταση και παρουσίαση μοντέλου συνεργατικής καταλογογράφησης στα πλαίσια του συλλογικού καταλόγου των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Paper presented at Ο ανθρώπινος παράγοντας στη διαμόρφωση της σημερινής & της μελλοντικής βιβλιοθήκης, 1 2007, at Πειραιάς.